

Klaus Mann, Ariane Mnouchkine

MEFISTO

Příběh jedné kariéry odehrávající se na pozadí nástupu totalitní moci

Inscenace Emila Horvátha

DIVADELNÍ ADAPTACE: Ariane Mnouchkine, PŘEKLAD: Jiří Žák, INSCENAČNÍ ÚPRAVA: Ladislav Stýblo, SCÉNA: Miloš Pietor, HUDBA: Peter Mankovecký, KOSTÝMY: Ludmila Várossová, POHYBOVÁ SPOLUPRÁCE: Juraj Letenay, DRAMATURGIE: Ladislav Stýblo.

OSOBY A OBSAZENÍ: v hlavní roli Hendrika Höfgena diváci uvidí Jiřího Langmajera j.h., dále se představí Klára Issová j.h. Ondřej Kavan, Eva Kodešová, Rudolf Jelínek, Miloš Kopečný, Sandra Nováková j.h., Zuzana Slavíková, Jan Skopeček, Dušan Sitek, Kateřina Macháčková, Jan Teplý, Radek Valenta, Marcela Nohýnková, Karel Vlček, René Přibil, Simona Vrbická, Ivan Jiřík, Radek Zima, Jan Konečný, Jiří Havel, Otto Rošetzký a další.

České premiéry 8. a 9. října 2010 v Divadle pod Palmovkou

Další reprízy: 16. a 21. října a 4. a 12. listopadu 2010 od 19:00

Román Klause Manna *Mefisto* je jedním z největších a také nejkontroverznějších děl světové literatury minulého století. Působivý příběh vypráví o tom, že cesta do pekel je vždy dlážděna dobrými úmysly, ale také o sebestřednosti, sobectví a nemilosrdné době, ve které se prověřují a lámou lidské charaktery. Mimořádně ctižádostivý herec Hendrik Höfgen nesleduje nic než svou hereckou práci a kariéru. Je schopen obětovat všechno pro to, aby mohl zazářit na jevišti a jeho hvězda proto rychle stoupá. Osudnou se mu stane až vytoužená role Mefista v Goethově *Faustovi*, kterou ztvární v Berlíně v době, kdy vzplane Říšský sněm a nacisté se chopí moci. Role Mefista jakoby předurčí Höfgenův další osud: ve jménu svých kariéreních zájmů stále oddaněji (a také naivněji) slouží neomaleným zájmům mocných a stává se tak přímým i nepřímým spolupachatelem jejich zločinů. Doba, v níž se mění politický režim, totiž otevírá a nabízí nebývalé možnosti těm, kteří jsou „připraveni“ a „ochotni“ - ale mnohé jim také bere. Což je koneckonců také leitmotivem naší současnosti ...

Stojí také za zmínku, že Mannův román vyvolal krátce po svém prvním vydání v roce 1936 skandál - volně totiž zachycuje skutečné události, obsahuje autobiografické prvky a vystupují v něm skutečné postavy, které byly veřejně činné v období nacistického režimu a často i později, v období komunistické NDR. Mezi ně patřila především hlavní postava Mannova románu, herec Hendrik Höfgen, ve skutečnosti významný německý herec Gustav Gründgens, který pro svou kariéru dovedl vytěžit maximum za časů nacistického a později i komunistického režimu. Zvláštní příchuť skandálnosti ve své době nepochybně vyvolala i Mannova snaha odtabuizovat některá témata lidské sexuality. Také proto mohl román v Německu, kam je jeho děj zasazen, poprvé vyjít až v osmdesátých letech. Mannovo mimořádně atraktivní románové dílo o běsech v každém z nás, spalující touze po lásce a porozumění, osudu mladé generace v nebezpečně komplikovaném světě, moderní civilizaci a současných podobách zla i velkých lidských vášní, bylo mj. zpracováno ve slavném oscarovém filmu Istvána Szabóa z roku 1981. Vznikla také celá řada divadelních adaptací, z

nichž patrně ta nejzdařilejší je dílem mezinárodně uznávané francouzské režisérky Ariane Mnouchkine. Její divadelní adaptaci z roku 1979 uvede Divadlo pod Palmovkou v české premiéře.

REŽISÉR EMIL HORVÁTH – PÁR POZNÁMEK K INSCENACI MEFISTA

Které téma vás osobně v Mannově románu Mefisto, a tedy i v drammatizaci A. Mnouchkine, nejvíce zajímá nebo zasahuje? A které považujete vzhledem k současné společenské situaci za nejaktuálnější?

Domnívám se, že Mannův román je opravdu brilantně vyprávěným příběhem provinčního herce, tedy člověka nacházejícího se někde na okraji společenského dění. Jeho umělecká cesta a kariéra začíná tím, že postupně slevuje ze svých morálních a charakterových vlastností, aby mohl co možná nejrychleji stoupat vzhůru. Doslova přes mrtvolu... Mám dojem, že i pro nás to je velmi aktuální téma. Jde vlastně o psychologický exkurz do myšlení a duše současného člověka. Když dnes sledujeme vývoj naší společnosti, tak vidíme, že ačkoliv žijeme v demokracii, tak nás ta demokracie častokrát bolí, a že i ona sama prodělává porodní bolesti a neustále hrozí nebezpečí, že se zhroutí do despotie. V mnoha ohledech se společnost radikalizace způsobem, se kterým není možné souhlasit. Mannův hrdina je člověk, který své životní hodnoty odvíjí pouze od své kariéry, a je ochoten kvůli ní zapomenout na morálku a ze svého života odsune i nejkrásnější lidské city – lásku a přátelství. Ale zdůrazňuji - v žádném případě mi nejde o politické divadlo. To je mi cizí. Jde mi především o vyprávění fascinujícího lidského příběhu. V této souvislosti volně zacituji Ionesca, který byl dost velkým kritikem Bertolta Brechta, a zejména mu vyčítal, že Brecht si sice nepřeje, aby se divák ztotožňoval s jeho postavami na jevišti, ale to mu nebrání, aby divákovi nevnucoval své politické názory. Tímto směrem tedy rozhodně nepůjdeme, ale – a teď opět volně zacituji Ionesca - když člověka úplně svlékneme do naha, a možná ještě více, dostaneme se mu až pod kůži, a k srdci – teprve pak můžeme dát pravdivou výpověď o životě, jeho smyslu, o údělu člověka na tomto světě. Toto je tedy téma Mefista, které je pro mne současné a které mne vzrušuje.

Můžete naznačit, jak bude vypadat výtvarné pojetí inscenace?

Nechceme předvést žánrový obrázek, který by pouze popisoval situaci v předválečném Německu. I když samozřejmě souvislosti doby, nástup fašismu určitě nelze obejít a neutralizovat. S výtvarnicí kostýmů Ludkou Várossovou, jsme hovořili o možné inspiraci „dechem doby“. I dnes na módních přehlídkách často vidíme módní retro, jako návrat k určité době a jejím výtvarným prvkům. A s výtvarníkem scény Milošem Pietorem jsme zase mluvili o tom, že architekt Albert Speer, ačkoliv sloužil Hitlerovi a Velkoněmecké říši, nebyl zase až tak špatný architekt. Pardon – teď mluvím jako laik, ne jako architekt. To znamená, že jistá inspirace Velkoněmeckou říší a jejím pojetím nadčlověka v inscenaci přítomná bude. Ta abnormální velikost objektů, soch, zdí, budov, vedle nichž se člověk cítil tak maličkým ... Ale, a to bych podtrhl, jde nám o volný jevištní prostor, o scénu na níž je možné jeden večer zahrát antické drama, druhý den Shakespeara a třetí – řekněme Mannova a Mnouchkinové Mefista.

Hlavní roli Hendrika Höfgena hraje Jiří Langmajer. Co jako režisér očekáváte od herců při procesu zkoušení inscenace – spíš kázeň a přesnou, vážnou práci, nebo samostatný přístup k postavě, mnoho nápadů a uvolněnou kreativitu, kterou sám usměrníte? Jaký typ režiséra jste?

Toto vše, co bylo řečeno, patří k samozřejmé vybavenosti herce, k jeho tak říkajíc „hygieně“. To zkrátka režisér od herce očekává. Proto jsem také do hlavní role obsadil pana Langmajera i další herce z Palmovky. Podle mě je absolutně nejdůležitější dojem autentického hercova prožitku. A jaký jsem režisér? Myslím si, že režisér musí umět srozumitelně vyprávět příběh, a pro herce je takovým lakmusovým papírkem. Režisér je prvním hercovým divákem a společně s ním zkoumá situace - jak budou fungovat, jak jim divák porozumí, jak si je bude vysvětlovat. Ale jsem přesvědčen, že nejdůležitější není režisér, ale právě schopnost hercova prožitku v účinné psychologické zkratce, energie, s níž souvisejí všechny další výrazové prostředky. Myslím si, že by režisér měl umět herce uvolnit, měl by být jeho poradcem, upozorňovat ho na jeho soustředění a na to, jak má používat své smysly. A v konečném výsledku pak samozřejmě režisér určuje linii charakteru v daném příběhu. No, a když toto všechno funguje, pak si dovoluji tvrdit, že režisér musí nechat herce hrát, a odejít do pozadí. Protože, tak jak já to vidím, je režisér mužem v pozadí.